

HPV-vaccinationer i Finland: tjejernas grej

Vi kände till att ibruktagningen av HPV-vaccinet som är avsett för ungdomar är förknippad med många frågor som inte bara flickorna utan även mammorna och papporna grubblar över. Informationen om vaccinationerna planerades noggrant och ämnet behandlas på en egen webbplats www.tyttojenjuttu.fi. Introduktionen av HPV-vaccinationer skulle inte ha lyckats utan hälsovårdarnas ansträngningar.

Omkring 100 olika typer av humant papillomvirus (HPV) är kända. Ungefär 40 typer av HPV kan förekomma i könsorgansområdet och knappt hälften av dem kan orsaka cancer i könsorganen.

HPV-vaccinet förebygger effektivt förstadiet av cancer i livmoderhalsen och därigenom även cancer. Vaccinet uppskattas förhindra ungefär fyra av fem cancerfall i livmoderhalsen. HPV-vaccinet som har valts för det nationella vaccinationsprogrammet i Finland förebygger till och med 95 % av de allvarliga förstadierna av cancer i livmoderhalsen som orsakas av de två vanligaste typerna av HPV.

Vaccinationerna inleddes i skolorna i november 2013

Finland var det sista landet i Västeuropa som inkluderade HPV-vaccinet i det nationella vaccinationsprogrammet. Efter en omsorgsfullt förberedd bedömning av sjukdomsbelastningen och modellering samt ekonomisk bedömning rekommenderade THL:s (Institutet för hälsa och välfärd) nationella vaccinationsexpertgrupp 2011 att 11–12-åriga flickor ska vaccineras samt en så kallad catch-up-kampanj, dvs. kompletterande vaccinationer till 13–15 år gamla flickor (Gruppen för bekämpning av papillomvirus 2011).

År 2012 lyckades social- och hälsovårdsministeriet i sina budgetförhandlingar: ett offentligt anbudsförfarande ordnades våren 2013 och SHM valde till vaccinationsprogrammet Cervarix, det HPV-vaccin som var förmånligast ur ett helhetsekonomiskt aspekt vid anbudstidpunkten. I Finland når skolhälsovården i praktiken alla läropliktiga och därför var det naturligt att HPV-vaccinet ska ges via detta system.

Kvalitativa undersökningsmetoder som hjälp vid planeringen av inkörningen av HPV-vaccinationerna

I vårt land där sambandet mellan pandemivaccinationer och narkolepsi kastar en mörk skugga innebar introduktionen av ett nytt, för unga avsett vaccin i programmet en utmaning. En bredbasig rådgivande arbetsgrupp grundades för inledning av HPV-vaccinationsprogrammet. Arbetsgruppen bestod av experter på ungdomars hälsa och uppförande från olika medborgarorganisationer och staten. Vidare anlätades proffs på kvalitativ forskning och kommunikation utanför THL samt ett öppet, nätbaserat diskussionsforum i Innokylä i vilket hälsovårdare kunde ge kommentarer om kommunikationsplanen för HPV-vaccinationer.

I gruppdiskussioner utredde man mammors och 11–15 åriga flickors kunskaper om frågor i anslutning till HPV-vaccinationer och deras önskemål beträffande kommunikationsinnehåll och -kanaler. Syftet med informationskampanjen var att vaccinationsbeslutet ska fattas utgående från gedigen och tillförlitlig information.

Flickorna föreslog själv att man utöver de traditionella affischerna och informationstillfällena även skulle skicka dem ett kort personligt brev som råder dem att söka mer information på en särskild webbplats som handlar om ämnet. För detta ändamål skapades webbplatsen www.tyttojenjuttu.fi.

Alla som deltagit i genomförandet av vaccinationerna är förtjänta av en medalj

Vaccinerna anlände till Finland först i månadsskiftet oktober-november 2013. Det var bråttom med att inleda vaccinationerna så att flickorna som gick på årskurs nio skulle hinna vaccineras tre gånger innan de gick ut skolan i maj 2014.

Frågor kring tillstånd behandlades på flera olika forum. Enligt lagar och avtal ska barnet själv ge sitt tillstånd till en rutinartad förebyggande åtgärd eller behandlingsåtgärd. Om barnets mognadsgrad inte är tillräcklig för att göra en bedömning av saken, ska barnets vårdnadshavare ge sitt tillstånd. Ett barn som har fyllt 12 år kan i princip vaccineras utan vårdnadshavarens tillstånd om den unga vill bli vaccinerad och hälsovårdaren bedömer att hon är tillräckligt mogen för att fatta beslutet själv.

Hälsovårdarna stod inför en krävande uppgift och använde kreativt omdöme i uppgörandet av vaccinationstidtabeller och -processer. Vaccinationer utfördes klassvis vilket ibland ledde till att vaccinationsskräcken tog överhand och flickor svimmade. Det ordnades även kvälls- och lördagsmottagningar utan särskild ersättning för extra arbete, hälsovårdare arbetade i par och hämtade, förde och följde upp flickor som vaccinerades med stöd av lärare och hälsovårdsstuderande.

Utöver allt detta diskuterade hälsovårdarna med föräldrar, svarade på olika typer av frågor som flickorna hade, utvärderade flickornas mognadsnivå med tanke på om kriterierna för vaccinationstillståndet uppfylldes, jagade lappar med vaccinationstillstånd och såg till att flickor som varit sjuka vid vaccinationstidpunkten besökte ett annat vaccinationstillfälle. Hela gruppen av skolhälsovårdare samt skolläkarna, lärarna och rektorerna som bistod dem har alla gjort sig förtjänta av en HPV-medalj för bra kämpaanda!

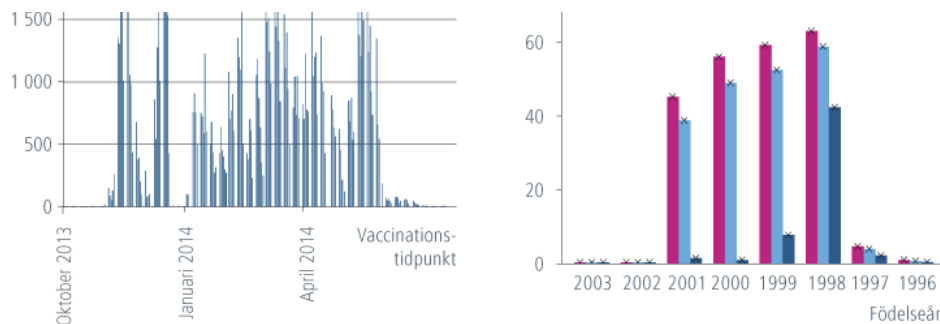
Information nästan i realtid om vaccinationstäckningen

Det riksomfattande vaccinationsregistret har utvecklats med stormsteg och utgör ett utmärkt verktyg för uppföljning av vaccinationstäckningen. I vaccinationsregistret hade den 28 juni 2014 antecknats redan 125 172 HPV-vaccindoser (figur 1).

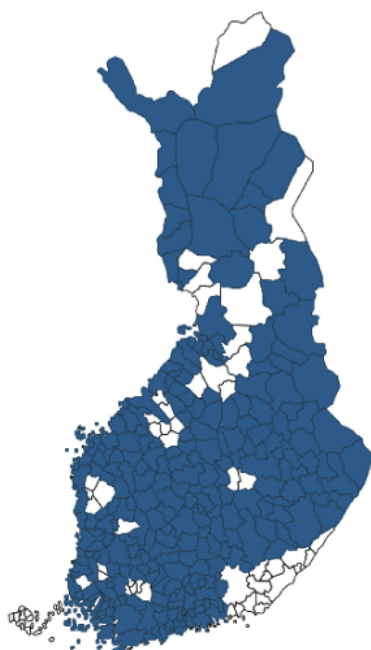
Vaccinationsserien hade i de flesta fall inletts för flickor i årskurs 7–9 av vilka ungefär två av tre hade vaccinerats. Vaccinationerna hade inletts även för ungefär hälften av flickorna i årskurs sex vilket också är en bra prestation eftersom flickor i denna ålder kan överväga till och med slutet av 2015. Efter detta avslutas fasen med kompletterande vaccinationer och vaccinationerna riktar sig enbart till flickor i åldern 11–12 år.

Figur 1. HPV-vaccinets täckning i det nationella vaccinationsprogrammet i Finland. Situationen 28.6.2014 när totalt 125 172 doser hade getts.

Figur 2. Hälsovårdscentraler som regelbundet levererar information till det riksomfattande vaccinationsregistret (utmärkta med blått).

Hurdant mottagande har HPV-vaccinet fått?

THL utförde i maj 2014 en webbaserad enkät om HPV-vaccinationer till skolhälsovårdarna. På enkäten svarade 371 vårdare. Merparten av dem som svarade ansåg att de hade tillräcklig information om HPV-infektionen, cancer i livmoderhalsen och vaccinerna som används för att förebygga den. De flesta uppskattade även att de kunnat svara ganska bra på flickornas och föräldrarnas frågor. Ytterligare information söktes från THL:s Vaccinatörens handbok, Terveysportti och av arbetskamraterna.

THL frågade av skolhälsovårdarna vilka orsaker flickorna uppgav då de tackade nej till vaccinationen. De viktigaste orsakerna var att föräldrarna inte hade gett vaccinationstillstånd, flickan var orolig över biverkningar eller rädd för injektionen och att flickan ännu ville överväga om hon ska ta vaccinationen.

Föräldrarnas orsaker för ett negativt beslut var enligt hälsovårdarna rädsla för vaccinationsbiverkningar, vaccinationen upplevdes som onödig, vilja att överväga frågan och att flickan inte ville ha vaccinationen.

HPV-vaccinationernas säkerhet

THL och Fimea hade före början av juni mottagit sammanlagt 101 anmälningar om misstänkta biverkningar i samband med HPV-vaccinationer. Av dessa bedömdes åtta vara allvarliga, tre var anafylaxi och två oväntade misstänkta biverkningar vars orsakssamband med vaccinationen var osannolik.

De vanligaste anmälda misstänkta biverkningarna var som väntat avsvimning eller känsla av svindel, smärta i injektionsstället, känselstörningar och färgvariationer. De flesta fall anmäldes av hälsovårdaren, några av läkare och två fall av den vaccinerades förälder.

Hur kommer HPV-vaccinationsprogrammet att fortsätta på hösten och under de kommande åren?

HPV-vaccinationer kommer till och med slutet av 2015 att ges gratis både till 11–12 åriga flickor som hör till den egentliga målgruppen och till 13–15 åriga flickor som är berättigade till kompletterande vaccinationer.

En vanlig fråga är hur länge en flicka får överväga om hon vill ta HPV-vaccinationen. Iakttagandet av en sträng vaccinationsålder kan inte försvaras i en situation där föräldrarnas negativa inställning och hälsovårdarens ovilja att gå mot föräldrarnas vilja ibland kan förhindra att den

ungas rättigheter förverkligas. Av den orsaken rekommenderar THL att hälsovårdaren ännu av de icke-vaccinerade flickorna i årskurserna sju och åtta ska fråga om de vill inleda HPV-vaccinationsserien.

Frågor har även ställts om pojkarna ska tas med i HPV-vaccinationerna. Denna fråga, i likhet med en utvidgning av det nationella vaccinationsprogrammet i allmänhet, kräver en hälsoekonomisk utvärdering. Vid Tammerfors universitet pågår en på klusterurval baserad effektundersökning som utreder vilketdera alternativet som är kostnadseffektivare: vaccination endast av flickor eller vaccination av både flickor och pojkar. Undersökningresultatet ger förhoppningsvis svar på denna fråga.

Vidare har man frågat när en övergång från tre vaccinationsdoser till två doser ska ske i all synnerhet sedan Europeiska läkemedelsmyndigheten (European Medicines Agency, EMA) våren 2014 godkände även en serie med två vaccinationsdoser för båda de HPV-vacciner som finns på marknaden. Användningen av serien begränsades visserligen till 9–14 åringar. Den nationella vaccinationsexpertgruppen begrundade frågan på sitt möte i augusti.

Hanna Nohynek Med. dr. Överläkare, chef för vaccinationsprogramheten, Institutet för hälsa och välfärd	Saila Pitkänen Fil.mag., hälsovårdare Informator, Institutet för hälsa och välfärd, avdelningen för vaccinations- och immunförsvaret	Ulrike Baum MSc Epidemiology Statistikforskare, Institutet för hälsa och välfärd, vaccinationsforskningsenheten
--	---	---

Denna artikel har publicerats i Sic!-tidskriftens och -webbtidskriftens nummer 3/2014.

[Takaisin](#)

LITTERATUR

Arbetsgrupp för bekämpning av sjukdomar orsakade av papillomvirus. Utredning av en arbetsgrupp som tillsatts av Institutet för hälsa och välfärd. Institutet för hälsa och välfärd, rapport 28/2011 (på finska, sammandrag på svenska).
